

УДК 373.2.091:376-052.264

Черніченко Людила Анатоліївна

аспірант кафедри спеціальної освіти

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

krokozjabluk26@mail.ru

ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.

Постановка проблеми дослідження... Сучасний стан спеціальної освіти характеризується певними змінами і реформами. Зокрема, удосконалюється зміст освіти, впроваджуються нові інноваційні форми розвитку дітей із особливими потребами, розробляються нові психолого-педагогічні засоби корекції й компенсації недоліків фонетико-фонематичних, граматичних процесів, властиві дітям даної категорії. Важливого значення набуває питання щодо визначення осіб із особливими потребами як рівноправних, які навчаються серед своїх однолітків.

Аналіз останніх досліджень з проблеми... Проблема спільного навчання, виховання та розвитку дітей з типовим розвитком та з особливостями психофізичного розвитку надзвичайно багатостороння й розглядається вітчизняними та зарубіжними педагогами, дефектологами, психологами (А.А.Колупаєва, С.В.Литовченко, Т.В.Сак, Л.М.Шипіцина, Н.Д.Шматко, М. М. Безруких, О. Д. Гонєєв, С. П. Єфімова, Т. Д. Ілляшенко, Г. Ф. Кумаріна, Н. І. Ліфінцева, В. Г. Петрова, Н. М. Стадненко, В. В. Тарасун, Н. В. Ялпаєва та та ін.).

Разом із тим спеціальних досліджень щодо вивчення досвіду інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної дошкільної освіти майже не проводилося, системного розгляду цієї проблеми не здійснювалось.

Метою статті є спроба теоретично висвітлити досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів, які працюють в умовах інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу... Утвердження демократичних засад в українському суспільстві, активне впровадження інклюзивної освіти сприяє масовій творчості логопедів. Вони, задовольняючи інтереси дітей загального розвитку та дітей з особливими освітніми потребами, часто відходять від усталених шаблонів, шукають і знаходять такі методичні підходи, котрі забезпечують високий рівень знань і навичок всіх дітей.

Зараз існує чимало різноманітних спеціальних технологій навчання та виховання дітей. Ці методики нетрадиційні, цікаві, які розвивають, збагачують, урізноманітнюють життя дітей і дають змогу навчатись в масових дошкільних навчальних закладах дітям з особливими освітніми потребами.

Інноваційні технології в логопедичній практиці:

- це доповнення до загальноприйнятих, перевірених часом технологіям (технологія діагностики, технологія звукопостанови, технологія формування мовного дихання при різних порушеннях мовлення та ін.);
- високоефективні методи, інструменти та прийоми;
- нові способи взаємодії логопеда і дитини;
- нові стимули, які слугують для створення сприятливої емоційної атмосфери та сприяють активізації порушених психічних функцій.

Відтак, у досліджуваному аспекті зміст поняття «інноваційні технології» трактуватимемо як цілеспрямований, систематизований комплекс впровадження нових методів, інструментів та прийомів, які володіють підвищеною ефективністю та є кінцевим результатом інтелектуальної діяльності педагога. [2] Основним критерієм "інноваційності" технологій є підвищення ефективності корекційного процесу за рахунок їх застосування.

У своїй роботі логопеди досить часто використовують різноманітні інноваційні технології. Найпоширенішими в логопедичній практиці є *арт-терапевтичні інноваційні технології*.

Арт-терапія – терапія засобами мистецтва, яка включає в себе такі окремі терапевтичні технології: ізотерапію, казкотерапію, ігрову терапію, пісочну терапію, музичну терапію, фототерапію, хромотерапію. Часто ці технології інтегровані, доповнюють одна одну.

А. Копитін, аналізуючи поняття «арт-терапія», зазначає, що – це використання засобів мистецтва для передачі почуттів та інших проявів психіки людини з метою зміни структури її світовідчуття [8, с. 125]. На думку А. Копитіна, арт-терапія здатна простими засобами актуалізувати внутрішній потенціал кожної дитини, сприяти зціленню і встановленню гармонії особистості, формувати її творчу позицію. При цьому дитина навчається спілкуватися з навколишнім світом на рівні екосистеми, використовуючи образотворчі, рухові та звукові засоби [8, с. 8]. Останнім часом арт-терапія все ширше застосовується в логопедичній практиці.

Так, у Кіровоградському дошкільному навчальному закладі комбінованого типу (ясла-садок) № 37 «Ластівка» логопеди використовують техніку *ізотерапії*. Адже, зображувальна творчість розвиває чуттєво-рухову координацію, яка бере участь в узгодженні міжпівкулевої взаємодії, що потребує участі багатьох психічних функцій. У процесі малювання активізується і конкретно-образне мислення, яке в основному пов'язане з роботою правої півкулі, і абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля. Оскільки воно прямо пов'язане з найважливішими функціями (зір, рухова координація, мовлення, мислення), малювання не просто сприяє розвитку кожної з цих функцій, а і зв'язує їх між собою [7, с. 15].

Для *ізотерапії* педагоги закладу використовують усі види художніх матеріалів: – фарби, олівці, воскову крейду, пастель; – для створення колажів або об'ємних композицій використовують журнали, газети, шпалери,

паперові серветки, кольоровий папір, фольгу, коробки від цукерок, поштові картки, текстиль, кольорові стрічки, тасьму; – природні матеріали – кору, листя і насіння рослин, квіти, пир'я, гілки, мох, камінці; – для ліплення – глину, пластилін, солоне тісто; – папір для малювання різних форматів і відтінків, картон; – пензлі різних розмірів, губки для зафарбовування, ножиці, нитки, різні типи клеїв, скотч. [3]

Отже, арт-терапія в інклюзивному дитячому садку – це шлях до здоров'я дитини. Різноманітні заняття мистецтвом сприяють розвитку творчих здібностей дитини, формують у неї правильний світогляд і позитивне світосприйняття. Активізується фантазія, розвивається терпіння та спокій. Дитина з особливими потребами вчиться продуктивно використовувати, контролювати і керувати своїми моторними імпульсами; розвивається сприймання, моторика, мислення, концентрація.

Однією із сучасних інноваційних технологій є *«Су-Джок» терапія* (масаж за допомогою різноманітних приладів) – опосередкований вплив за допомогою «Су-Джок» масажерів на біоенергетичні точки, з метою активізації захисних функцій організму. «Су-Джок» терапія є одним з ефективних прийомів нетрадиційного навчання, що забезпечують розвиток пізнавальної, емоційно-вольової сфер дитини і позитивно впливає, на весь організм в цілому. «Су-Джок» терапію можна віднести до методів самопомоги. У перекладі терапія «Су-Джок» означає: «Су» – кисть, «Джок» – стопа.

Актуальність використання Су-джок терапії в корекційно-розвивальному процесі у дошкільнят з особливими потребами полягає в тому, що: дитина дошкільник дуже пластична і легко навчається, але для дітей з особливими потребами характерна швидка стомлюваність і втрата інтересу до навчання. Використання масажора «Су-Джок» викликає інтерес і допомагає вирішити цю проблему; дітям подобається масажувати пальці і

долоні, що має позитивний вплив на дрібну моторику пальців рук, тим самим, сприяючи розвитку мовлення. [1]

У практиці Костопільського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №4 «Берізка» компенсуючого типу логопед застосовує «Су-Джок» – масажери у вигляді масажних кульок в комплекті з масажними металевими кільцями. Тут застосовують різноманітні форми роботи з використанням «Су-джок» масажера: при виконанні пальчикової гімнастики; автоматизації звуків; звукового та складового аналізу слів; удосконалення лексико - граматичних категорій; розвитку пам'яті та уваги. [6]

Таким чином, «Су-Джок» терапія – це високоефективний, універсальний, доступний і абсолютно безпечний метод самооздоровлення і самоцілення шляхом впливу на активні точки, розташовані на кистях і стопах. Застосування «Су-Джок» масажерів в логопедичній корекції сприяє створенню функціональної бази для переходу на більш високий рівень рухової активності м'язів і можливість для оптимальної мовленнєвої роботи з дитиною, підвищує фізичну і розумову працездатність дітей. Відомий педагог В. Сухомлинський стверджував, що «розум дитини – на кінчиках її пальців».

Кріотерапія або контрастна терапія – одна з сучасних нетрадиційних методик корекційної педагогіки, яка полягає у використанні ігор з льодом. Дозований вплив холоду на нервові закінчення володіє доброякісними властивостями. Ефект заснований на зміні діяльності судин – початковий спазм дрібних артерій змінюється вираженим розширенням (від холоду відбувається скорочення м'язів, а від тепла – розслаблення), що значно підсилює приплив крові до місця дії, в результаті чого поліпшується живлення тканин, пульсація, в кору головного мозку подаються спрямовані сигнали, внаслідок чого, краще розвивається рухова зона. Це впливає, як на загальне оздоровлення організму, так і на розвиток дрібної і, як наслідок,

покращує процес оволодіння графікою письма, а паралельно і артикуляційної моторики, що в свою чергу впливає на розвиток мовлення дитини.[9]

Проведення кріотерапії не вимагає спеціального устаткування, що є досить зручним і цінним в умовах дошкільного навчального закладу (ясла – садок) №27 компенсуючого типу (для частохворюючих та ослаблених дітей) “Золотий ключик” м. Рівного. Для її проведення тут використовують шматочки льоду, які заздалегідь готують в пакетах для заморожування льоду, спеціальних силіконових ємностях для заморозки або просто в підставках від шоколадних цукерок. Для того, щоб дітям було цікавіше маніпулювати з крижаними кубиками, педагоги надають їм колір, різноманітну форму або просто розміщують «секретик» в заморожений шматочок льоду.

В садочку заняття з використанням методу кріотерапії проводиться в кілька етапів: *I етап* - чергування теплих і холодних процедур, *II етап* – розтяжка пальців рук, *III етап* – розвиток відчуття дотику, що включає розтирання в руках шишок, кульок, пробок від пластикових пляшок; погладження карток, обтягнутих різними за якістю матеріалом (шовк, вовна, ситець); розвиток відчуття дотику з допомогою щітки з жорстким ворсом.[4]

Отже, застосування прийомів і методів кріотерапії позитивно впливає на розвиток моторних центрів кори головного мозку. У зв'язку з цим поліпшується і артикуляційна моторика, і мовленнєві навички дітей, і в цілому стан їх самостійного висловлювання.

Також, великої уваги в логопедичній роботі приділяють *Інформаційній технології навчання* – це така педагогічна технологія, яка використовує спеціальні програмні і технічні засоби (кіно, аудіо та відеоапаратуру, комп'ютери, телекомунікаційні мережі та ін.) для роботи з інформацією.

Застосування інформаційних технологій у діяльності ДНЗ, зокрема, інклюзивного ДНЗ є суттєвим чинником позитивних змін, адже вони

відкривають широкі можливості для покращення якості освіти, її доступності для дітей з особливими потребами, сприяючи створенню відповідних педагогічних умов. Компенсаторна властивість нових технологій дозволяє дітям з особливими потребами брати активну участь в навчально-виховному процесі попри функціональні обмеження. Завдяки використанню інформаційних технологій, ці діти здатні подолати бар'єри на шляху до навчання, оскільки отримують доступ до різноманітних дидактичних матеріалів у доступному прийнятному форматі, а також мають можливість демонструвати свої навчальні досягнення [5, с. 138–145].

Великої уваги в логопедичній роботі Харківського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №240 приділяють використанню комп'ютерних технологій, призначених для корекції мовлення. Тут використовують комп'ютерну програму "Живий звук", яка включає в себе спеціально підготовлений набір навчально-корекційних підпрограм, які спрямовані на допомогу дітям, що мають порушення мовлення різного ступеню тяжкості та походження. Програма дозволяє педагогам вести базу даних, фіксувати дані про дітей, характеристики слухового сприймання та мовлення кожної дитини, зберігати зразки мовлення тощо.

Навантаження корекційно-розвивального характеру у програмі "Живий звук" несуть 12 підпрограм-модулів. Усі модулі програми поділяються на чотири групи:

- вправи з розвитку слухового сприймання спрямовані на розвиток навичок виявляти, розпізнавати навколишні мовленнєві та немовленнєві звуки, орієнтуватися у просторі, розвиток слухової пам'яті та уваги, здатності ідентифікувати звук з предметом, об'єктом, що звучить, розпізнавати ритміко-інтонаційні особливості та фонетичні характеристики мовлення;
- домовленнєві вправи направлені на розвиток мовленнєвого дихання, голосу дитини, ритміко-інтонаційної сторони мовлення, здатності аналізувати інформацію;

- мовленнєві вправи безпосередньо пов'язані з формуванням мовлення - звуковимовою, говорінням, читанням, розвитком самостійного зв'язного мовлення, навичками спілкування;
- до групи розвивальних вправ відносять всі без винятку модулі програми "Живий звук".

Використання комп'ютерної програми "Живий звук" у ДНЗ № 240, викликає неабияку цікавість у дитини. При цьому логопеди навчають батьків дитини, щоб вони самостійно і кваліфіковано в домашніх умовах могли проводити навчально-корекційні заняття та здійснювати підготовку дитини з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітній школі.

Отже, комп'ютеризація спеціальної освіти передбачає корекцію конкретних психічних чи фізичних порушень та загальний розвиток дитини. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій дозволяє створити такі пристрої та комп'ютерні програми, які зможуть компенсувати практично будь-яке обмеження щодо взаємодії дітей з порушеннями розвитку з комп'ютерною системою, за винятком, деяких обмежень розумових здібностей.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що комплекс заходів, спрямованих на модернізацію інклюзивної освіти, сприяє поширенню інноваційних технологій корекційно-логопедичної роботи, що дає змогу ефективно усувати порушення мовлення та забезпечувати відповідні умови навчання і виховання дітей з особливими потребами. Оволодіваючи інноваційними технологіями логопеди усвідомлюють перспективні тенденції, орієнтуються в нових концепціях, теоріях, ідеях, опановують методи педагогічного дослідження. Такі інновації забезпечують добір ефективних методів, прийомів і форм організації педагогічного процесу сучасних інклюзивних дошкільних навчальних закладів України.

Ми виділили: арт-терапевтичні технології; кріотерапію; «Су - Джок» терапію та інформаційні технології навчання. Для застосування цих технологій необхідно підготувати висококваліфікованого педагога. Тому, актуальним на сьогодні є стан підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного дошкільного навчання, що потребує подальших наукових розвідок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Акименко В. М. Новые логопедические технологии: учебно-методическое пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2009;
2. Громова О. Е. Инновации – в логопедическую практику. Сборник статей; методические пособия для дошкольных образовательных учреждений – М: ЛИНЕКС – ПРЕСС, 2008 г.;
3. ДНЗ комбінованого типу (ясла-садок) № 37 «Ластівка». Сторінка логопеда [Електронний ресурс] / ДНЗ комбінованого типу (ясла-садок) № 37 «Ластівка» – Режим доступу до ресурсу: <http://dnz37.klasna.com/uk/site/storinka-logopeda.html>;
4. ДНЗ № 27. Інноваційні технології, які впроваджуються нашими педагогами в роботі з дітьми [Електронний ресурс] / ДНЗ № 27 // м. Рівне – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/basikk077/27-58522937>;
5. Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти / Запорожченко Ю.Г. // Інформаційні технології в освіті: Зб. наук. праць. – Херсон: ХДУ, 2013. – № 15.;
6. Костопільський дошкільний навчальний заклад ясла-садок №4 „Берізка” компенсуючого типу. [Електронний ресурс] / Костопільський дошкільний навчальний заклад ясла-садок №4 „Берізка” компенсуючого типу – Режим доступу до ресурсу: <https://sites.google.com/site/dnz4kostopil/home/kontakti-1>;
7. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : Учеб. пособие / В. А. Липа. – Донецк, Лебідь, 2002. – 327 с;
8. Практикум по арт-терапии / [под ред. А. И. Копытина]. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.;
9. Руденков В.И. Логопедия. Практическое пособие для логопедов, студентов и родителей. Ростов-на-Дону, Изд-во «Феникс», 2006.

REFERENCES

1. Akymenko V. M. (2009) Новые logopedicheskiye tekhnolohyy: uchebno-metodycheskoe posobyе.[New logopedic technologies: educational-methodical manual] – Rostov n/D: Fenyks;
2. Hromova O. E. (2008). Ynnovatsyy – v logopedycheskuyu praktyku. Sbornyk statey; metodycheskiye posobyа dlya doshkol'nykh obrazovatel'nykh uchrezhdenyy [Innovations - in logopedic practice. Digest of articles; Methodical aids for pre-school educational institutions] – M: LYNEKS – PRESS;
3. DNZ kombinovanoho typu (yasla-sadok) # 37 «Lastivka». Storinka lohopedа [Elektronnyy resurs] / DNZ kombinovanoho typu (yasla-sadok) # 37 «Lastivka» – Rezhym dostupu do resursu: <http://dnz37.klasna.com/uk/site/storinka-logopeda.html>;
4. DNZ # 27. Innovatsiyi tekhnolohiyi, yaki vprovadzhuyut'sya nashymy pedahohamy v roboti z dit'my [Elektronnyy resurs] / DNZ # 27 // m. Rivne – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.slideshare.net/basikk077/27-58522937>;
5. Zaporozhchenko Yu.H. (2013). Vykorystannya zasobiv IKT dlya pidvyshchennya yakosti inklyuzyvnoyi osvity [The use of ICT to improve the quality of inclusive education] Informatsiyi tekhnolohiyi v osviti: Zb. nauk. prats'. – Kherson: KhDU, – # 15.;
6. Kostopil's'kyi doshkil'nyy navchal'nyy zaklad yasla-sadok #4 „Berizka” kompensuyuchoho typu. [Elektronnyy resurs] / Kostopil's'kyi doshkil'nyy navchal'nyy zaklad yasla-sadok #4 „Berizka” kompensuyuchoho typu – Rezhym dostupu do resursu: <https://sites.google.com/site/dnz4kostopil/home/kontakti-1>;
7. Lypа V. A. (2002). Osnovy korrektsyonnoy pedahohyky : Ucheb. Posobyе [The fundamentals of correctional pedagogy]– Donetsk, Lebid',– 327 s;
8. Korytyn A. Y. (2000). Praktikum po art-terapyi [Workshop on art therapy].– SPb.: Pyter,. – 448 s.;
9. Rudenkov V.Y. (2006). Lohopedyya. Praktycheskoe posobyе dlya lohopedov, studentov y rodyteley. [Speech therapy. Practical guide for speech therapists, students and parents] Rostov-na-Donu, «Fenyks».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Черніченко Людмила Анатоліївна – аспірант кафедри спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Chernichenko Lyudmila – post-graduate department of special education Uman State Pedagogical University named after Pavlo Ticino.

His research interests include speech therapy to prepare for future innovation in terms of inclusive preschool education.

ЧЕРНИЧЕНКО Людмила Анатоліївна – ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.

У статті розглядається та теоретично обґрунтовується досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної освіти. Розкрито зміст арт-терапевтичних технологій; кріотерапії; «Су - Джок» терапії та інформаційних технологій навчання. Також описано практичне застосування цих інноваційних технологій у інклюзивних дошкільних навчальних закладах.

Ключові слова: арт-терапія, кріотерапія, «Су-Джок» терапія, інформаційні технології навчання, інноваційна діяльність, інклюзивна освіта.

ЧЕРНИЧЕНКО Людмила Анатольевна – ОПЫТ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГОПЕДОВ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

В статье рассматривается и теоретически обосновывается опыт инновационной деятельности логопедов дошкольных учебных заведений в условиях инклюзивного образования. Раскрыто содержание арт-терапевтических технологий; криотерапии; «Су - Джок» терапии и информационных технологий обучения. Также описано практическое применение этих инновационных технологий в инклюзивных дошкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: арт-терапия, криотерапия, «Су-Джок» терапия, информационные технологии обучения, инновационная деятельность, инклюзивное образование.

CHERNICHENKO Lyudmila – EXPERIENCE INNOVATION SPEECH THERAPIST PRESCHOOL EDUCATION IN TERMS OF INCLUSIVE EDUCATION.

The current state of special education is characterized by certain changes and reforms. In particular, improving the content of education, introducing new innovative forms of children with special needs, new psychological and pedagogical means of correction and compensation deficiencies phonetic and phonemic, grammatical processes inherent to children in this category. The importance is the question on the definition of persons with disabilities as equal enrolled among their peers.

The establishment of democratic principles in Ukrainian society, active implementation of inclusive education promotes mass creativity speech therapists. They meet children's interests and overall development of children with special educational needs, often away from established patterns, seek and find such methodological approaches that provide a high level of knowledge and skills of all children.

Now there are many different specialized technology training and education of children. These techniques are innovative, interesting that develop, enrich, diversify children's lives and provide opportunity to study a massive pre-school children with special educational needs.

Therefore, in this article we consider theoretically justify and experience innovation speech therapists pre-schools in terms of inclusive education. Reveal the content of art therapy technologies; cryotherapy; "Su - Jock" therapy and information technology training. Describes the practical application of innovative technologies in inclusive preschool educational establishments.

Keywords: *art therapy, cryotherapy, "Su-Jok" therapy, information technology education, innovation, inclusive education.*